

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

УДК: 159.9

DOI: 10.32342/2522-4115-2023-1-25-15

Г.Ю. ВОШКОЛУП,
*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри інноваційних технологій з педагогіки,
психології та соціальної роботи,
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКОРДОННИХ ЗВО

Статтю присвячено проблемі обґрунтування психологічних умов адаптації студентів до умов навчання у закордонних ЗВО. Завданнями статті визначено: з'ясування сутності поняття «адаптація» у наукових психологічних дослідженнях; визначення психологічних особливостей адаптації першокурсників до навчання у ЗВО; обґрунтування чинників успішної адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО; обґрунтування психологічних умов такої адаптації в межах кожного із зазначених чинників.

У статті здійснено критичний аналіз підходів до визначення сутності поняття «адаптація» різними дослідниками. Установлено, що психологічний аспект категорії «адаптація» є значно ширшим, ніж у біологічних та медичних науках. Це досягається завдяки соціальному завданню, яке ставить психологію перед адаптацією (необхідність пристосування індивіда до нового соціального оточення), і значущості різних видів його активності для реалізації зазначеного завдання. Наголошено, що поняття «адаптація» на сьогоднішній день є одним з ключових у психології особистості в контексті дослідження чинників, які забезпечують можливість її існування в мінливих умовах оточуючого середовища. При цьому такий процес може відбуватися протягом всього життя людини, оскільки час від часу їй доводиться пристосовуватися до різних ситуацій, що виникають у середовищі її життєдіяльності. Відповідно основними суб'єктами адаптації дослідники називають «людина-природа» або «людина-соціум».

Установлено, що адаптація першокурсників до умов навчання в ЗВО залежить від багатьох чинників, але найвпливовішими з них є особистісні: якості характеру людини, її мотиви та устремління, а показником успішної повної адаптації є ступінь реалізації активної позиції. Окрім суто адаптаційної проблематики переходу процесу навчання зі школи до ЗВО, запропоновано розглянути та урахувати міграційний чинник такої адаптації, щоб більш комплексно визначити її психологічні умови. З урахуванням проведеного аналізу першоджерел запропоновано урахувати два провідні чинника такої адаптації: загальноадаптаційний та міграційний. При цьому головними психологічними умовами визначено у розрізі загальноадаптаційного чинника – адаптивність, стресостійкість, керованість, а у розрізі міграційного чинника – задоволеність життям та емоційну стабільність.

Ключові слова: адаптація, студенти, першокурсники, умови навчання, міграційні процеси, ЗВО, закордонні ЗВО.

Постановка проблеми в загальному вигляді. При вступі на перший курс ЗВО випускники шкіл реалізують потребу у формуванні свого подальшого не тільки професійного, але й життєвого шляху. Цей момент переходу на новий життєвий етап (навчання в ЗВО) вважається до певної міри переломним та у багатьох студентів викликає певні складнощі, які потребують проходження відповідного терміну адаптації. На етапі входження у нове соціальне студентське середовище адаптація фактично є першочерго-

вим засобом процесу професійного та соціального входження студентів у майбутню трудову діяльність, надаючи їм можливість самоствердитися та самореалізовуватися. Такий процес є складним та багатоаспектним, оскільки зумовлений впливом сукупності психологічних, соціальних, фізіологічних та педагогічних чинників, що потребує більш детального вивчення психологічних умов такої адаптації.

Ще більш складні соціально-психологічні умови адаптації формуються в тих студентів, які вступають до закордонних ЗВО, оскільки до традиційних адаптаційних чинників додається міграційний чинник, пов'язаний із: необхідністю знання мови для забезпечення комунікації, пошуку житла та підробітку (за необхідності), урахування соціально-культурних норм і традицій приймаючої країни, знання та дотримання законодавства приймаючої країни тощо.

Вищенаведене зумовлює актуальність дослідження психологічних умов успішної адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спектр наукових досліджень у частині проблеми адаптації особистості досить широкий та різноманітний. Зокрема проблему формування та розвитку адаптивних здібностей особистості, вивчали К. Андросович, М. Блажівський, Л. Боярин, М. Мельничук, А. Налчаджян, С. Ніколаєнко, Є. Підчасов, Т. Хомуленко, О. Шльонська та ін.

Психологічні особливості адаптації першокурсників до навчання у ЗВО досліджували С. Гапонова, Н. Іщук, В. Лесовий, Г. Левківська, Т. Резнік, В. Петренко, В. Петрук, Є. Резнікова, О. Солодухова, В. Сорочинська та ін.

Психологічні особливості адаптації студентів-мігрантів до нових умов життя за кордоном вивчали О. Блинова, А. Борисова, Л. Дмитрук, І. Лапшина, Н. Пустовар, А. Скрипніков, М. Слюсаревський та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте такий ґрунтовний підхід до вивчення цієї проблематики не вичерпує усіх складних питань та відкриває додаткові перспективи наукового пошуку у напрямі вивчення психологічних умов забезпечення успішної адаптації студентів до навчання в закордонних ЗВО.

Формулювання цілей статті. Метою статті визначено обґрунтування психологічних умов забезпечення успішної адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО.

Визначення методів дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи: літературний аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі теоретичного аналізу наявних на сьогодні наукових праць щодо сутності поняття «адаптація» з психологічної точки зору з'ясовано, що термін «адаптація» (лат. *adaptation* – «приспосовування», «налагоджування») вперше був запропонований у 1865 р. німецьким фізіологом Г. Аубертом і спочатку був більш розповсюджений на медичну та біологічну сфери, де він тлумачиться, як «зміна чутливості аналізаторів під впливом пристосування органів чуттів до діючих подразників [М.Г. Мельничук, 2016, с. 6]. Тобто проблему адаптації почали вивчати спочатку фізіологи ще до формування психології як самостійної науки, а протягом наступного більш ніж у півтора століття періоду поняття «адаптація» видозмінювалось, ставало міждисциплінарним та більш універсальним, набуваючи нових, у т. ч. психологічних, ознак.

У процесі теоретичного аналізу також встановлено, що психологічний аспект категорії «адаптація» є значно ширшим, ніж у біологічних та медичних науках. Це досягається завдяки соціальному завданню, яке ставить психологія перед адаптацією (необхідність пристосування індивіда до нового соціального оточення) і значущості різних видів його активності для реалізації зазначеного завдання.

Вивчення цілої низки наукових праць фахівців доводить, що адаптація є досить складним психологічним феноменом, який у широкому розумінні представлений з чотирьох головних позицій:

- як процес пристосування індивіда до життя або діяльності в нових умовах, що змінилися;
- як активна взаємодія особистості та середовища для пошуку сприятливого місця або умов перебування в ньому;
- як процес перетворення особистістю оточуючого її середовища відповідно до її потреб та інтересів;

– як зміни на рівні психічної регуляції, становлення (відновлення) стану динамічної рівноваги у системі «суб'єкт-середовище».

Вивчивши підходи науковців до сутності та змістового наповнення поняття «адаптація», можемо сформулювати уявлення про загальну характеристику адаптації як дуалістичного феномена «процес-результат», у ході якого відбувається взаємодія особистості із навколишнім середовищем. Така взаємодія і приводить до оптимального пристосування особистості до заданих умов життя та діяльності. У найбільш вживаному трактуванні адаптацію розуміють як процес бажаного або вимушеного входження особистості до будь-якої сфери діяльності, успішність якого залежить від ступеня узгодженості умов наявного оточення з можливостями організму та психіки особистості.

Таким чином, у процесі теоретичного дослідження нами встановлено, що поняття «адаптація» на сьогоднішній день є одним з ключових у психології особистості у контексті дослідження чинників, які забезпечують можливість її існування в мінливих умовах оточуючого середовища. При цьому такий процес може відбуватися протягом всього життя людини, оскільки час від часу їй доводиться пристосовуватись до різних ситуацій, що з'являються в середовищі її життєдіяльності. Відповідно основними суб'єктами адаптації дослідники називають «людина-природа» або «людина-соціум». При цьому адаптація людини до природних умов перебуває поза межами даного дослідження, тому основна увага зосереджена на адаптації людини до соціуму.

У процесі вивчення психологічних особливостей адаптації студентів до навчання у ЗВО доходимо висновку, що випускники при плануванні свого вступу до освітнього закладу налаштовуються на конкретну діяльність, розробляючи план досягнення мети і виконання завдань щодо оволодіння певною професією, готує необхідну для цього матеріальну базу, шукає потрібну інформацію тощо. А на етапі фактичного навчання починає уважно стежити за зміною обставин, оцінює адекватність своїх вчинків, модель яких була побудована заздалегідь, прагне не прогавити оптимальних умов і засобів, що призведуть до досягнення поставлених професійних цілей, свідомо керує собою в цьому напрямі.

Відповідно адаптація студентів до умов навчання у ЗВО характеризується такими особливостями [Г.П. Левківська, В.С. Сорочинська, В.С. Штифурак, 2000]:

1) знайомство з новими молодими людьми, які прийшли на навчання з різних шкіл та, можливо, приїхали з різних регіонів (країн);

2) знайомством з новими педагогами та їх вимогами у розрізі різних предметів (порівняно з тим, як у школі вимоги у вчителів будувались на основі більш менш однакових принципів, вимоги одного викладача ЗВО можуть істотно відрізнятися від вимог інших викладачів);

3) пристосування до нових умов здобуття знань та рівнів їх оцінювання, методів навчання, обсягу навчальної інформації, нових дисциплін, які не викладалися у закладі середньої освіти.

Дослідники єдині в тому, що перший рік навчання для студента є найбільш проблематичним, і тому лише успішна адаптація є запорукою його подальшого особистісного та професійного розвитку. При цьому немаловажним чинником забезпечення успішної адаптації фахівці вважають також чинник викладацького складу ЗВО, які проводять заняття на першому курсі (зазвичай, викладачі циклу гуманітарних та загальних дисциплін). Отже, саме на викладачів першого курсу покладено основне завдання успішної адаптації студентів до навчання у ЗВО. У цій ситуації проблема може виникнути тоді, коли такі викладачі зосереджені переважно на викладенні навчального матеріалу зі своєї дисципліни, а поза увагою залишають надання порад щодо конспектування, роботи з навчальною та науковою літературою, організації самостійної роботи в процесі підготовки до занять тощо [О.В. Воцєвська, 2021].

Ще однією психологічною особливістю адаптації першокурсників до навчання у ЗВО фахівці вважають те, що студенти досить швидко поринають у світ небезпечної свободи, якої не було в них такою мірою в школі. Особливо це стосується тих молодих людей, які потрапляють у гуртожиток або на квартиру «з-під батьківського крила», де практично немає жодного контролю ні з боку батьків, ні з боку педагогів. Відповідно в таких умовах вони відчують себе дорослими. Проте використання такої отриманої свободи в більшості випад-

ків відбувається за методом «спроб та помилок», а відсутність досвіду організації самостійного життя може негативно впливати на сприйняття змісту та організації навчального процесу у ЗВО.

Доцільно також урахувувати те, що з психологічної точки зору адаптація у першокурсників проходить з урахуванням характерних вікових проявів. Серед найбільш типових показників морально-психологічного стану першокурсника можуть бути як внутрішня тривожність, так і, навпаки, спокій. Відповідно зміна середовища, новий розпорядок дня, нові вимоги до організації навчання, безпосереднє оточення і контакти – все це об'єктивно впливає на настрій та працездатність першокурсників [В.А. Петрук, Н.В. Ляховченко, 2013]. Базовими чинниками покращання процесу адаптації першокурсників до умов навчання у ЗВО, які позитивно впливають не тільки на мотивацію студентів до вивчення дисциплін та формування у них професійної спрямованості, а й на набуття комунікативних навичок, що допомагають адаптуватись в межах своєї академічної групи, вказані дослідники вважають такі:

- по-перше, сучасна модульно-рейтингова система оцінювання, що забезпечує регулярний контроль навчального процесу у розрізі кожного модуля, тим самим орієнтує студентів на систематичну роботу протягом всього семестру;
- по-друге, бурхливий розвиток ІКТ проковує розвиток інноваційних педагогічних технологій із застосуванням інтерактивних методів навчання з професійною спрямованістю, де є елементи змагання.

Низкою дослідників [Г.П. Левківська, В.С. Сорочинська, В.С. Штифурак, 2000; Н. Іщук, В. Лесовий, 2013 та ін.] визначено такі чинники успішної адаптації першокурсників до навчання у ЗВО:

- урахування викладачами наявного ступеня особистісної розвиненості студентів, стимулювання в них ініціативності в навчанні та можливості самостійного прийняття рішень;
- надання всебічного кураторського супроводу задля зменшення проявів тривожності під час вирішення невідомих досі навчальних ситуацій;
- активність викладача при розв'язанні конфліктів, що неодмінно виникають у процесі адаптації (використання методу інтроспекції, емпатії та логічного аналізу для їхнього вирішення);
- створення матеріально-технічної бази для проведення тренінгової роботи зі студентами та надання мотиваційного поштовху навчальній діяльності першокурсника за рахунок роз'яснення перспективи успішного навчання у ЗВО і особистісного сенсу буденності.

Крім того, фахівці [Н. Іщук, В. Лесовий, 2013] також відзначають, що «інтенсифікації та оптимізації процесу адаптації можуть сприяти:

- 1) психолого-педагогічний супровід;
- 2) спецкурс «Вступ до спеціальності»;
- 3) збалансоване врегулювання усіх складових адаптації (фізіологічної, психологічної, дидактичної та соціальної)».

З наведеного можемо зробити висновок, що адаптація першокурсників до умов навчання в ЗВО залежить від багатьох чинників, але найвпливовішими є особистісні: якості характеру людини, її мотиви та устремління, а показником успішної повної адаптації є ступінь реалізації активної позиції.

Крім того, з психологічної точки зору процес адаптації першокурсників до навчання реалізується за умови їх активної позиції, коли вони усвідомлюють свій соціальний статус та притаманну йому нову рольову поведінку і, уже на базі цього розуміння, реалізують свої індивідуальні можливості в процесі вирішення загальних навчально-професійних завдань. У таких умовах відбувається більш успішна взаємодія з новим колективом та детальне знайомство з новими обов'язками; сприйняття через себе стереотипів поведінки в даному навчальному середовищі; більш повне пристосування до такого середовища (асиміляція) і, як кінцева мета, ідентифікація своїх персональних інтересів із колективними.

Отже, психологічна адаптація студента до навчання у ЗВО – це складний та багатоаспектний феномен, що має динамічну структуру і визначає швидкість та успішність пристосування студента до умов майбутньої професійної діяльності після закінчення ЗВО. Успішність такої діяльності часто стає запорукою успішності в житті, тому адаптація студентів до навчальної діяльності є провідним завданням викладачів, батьків, іншого соціального оточення.

Ураховуючи те, що мета даного дослідження полягає у вивченні психологічних особливостей адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО, окрім суто адаптаційної проблематики переходу процесу навчання зі школи до ЗВО, доцільно розглянути та ураховувати міграційний чинник такої адаптації, щоб більш комплексно визначити її психологічні умови.

Переходячи до дослідження загального стану адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО, передусім звертаємо увагу на ті труднощі, які виникають у людини при переїзді в іншу країну в процесі міграції. З психологічної точки зору, міграція для особистості стає досить серйозним життєвим кроком, який, так чи інакше, позначається на основних сферах її життєдіяльності. Саме тому важливо дослідити ці особливості у процесі адаптації студентів до навчання за кордоном як з позиції загально-психологічного впливу, так і з позиції впливу саме в юнацькому віці, коли у молодій людині тільки формуються майбутні життєві принципи та установки.

У цьому контексті І. Майданік було виявлено, що зростання тривалості перебування мігранта за кордоном дозволяє покращити позиції його об'єктивного добробуту: знайти кращу роботу, житло тощо. Водночас із зростанням періоду перебування за кордоном вичерпується імпульсний ефект позитивних емоцій, що були присутні на початку міграції як реакції на успішний переїзд до бажаної країни. Також у мігрантів з роками здійснюється переоцінка деяких цінностей: згасають спогади про умови проживання на батьківщині, а місцем еталону для порівнянь поступово стає нова країна проживання [І.П. Майданік, 2021, с. 70]. Що ж стосується молодій людині, яка тільки приїхала в іншу країну на навчання, то, відповідно, на неї навалюється весь спектр міграційних негараздів.

Крім того, І. Майданік наголошує, що збільшення тривалості перебування мігрантів у новій країні відбувається паралельно зі збільшенням їх віку. Тому зміна рівня задоволеності життям у часі здійснюється під впливом двох темпоральних показників: часу і віку [І.П. Майданік, 2021, с. 74-75]. Тому робимо висновок, що вікові особливості мігрантів поряд із тривалістю їх перебування за кордоном, безперечно, чинять свій вплив на рівень їх задоволеності життям.

Отже, вважаємо, що ступінь впливу міграційних процесів на процес адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО може бути визначений з позиції задоволеності життям таких студентів, тобто з урахуванням того, що у них усе добре склалося на новому місці проживання.

Зазначимо, що на сьогодні психологічна наука накопичила досить широкий арсенал для оцінювання задоволеності життям особистості. Досить поширеним у світовому глобальному просторі для таких цілей є так званий «світовий індекс щастя» (англ. Happy Planet Index (HPI)), який у 2006 р. був запропонований для використання Новою Економічною Фундацією (New Economics Foundation) та «передбачає вимірювання важливих на особистісному рівні факторів – рівень добробуту в довгостроковому періоді, супроводжуючись наявністю щасливого та значущого, з точки зору психології, життя» [Н.В. Пустовар, І.А. Лапшина, 2012, с. 399]. У складі HPI розраховують три показники: вплив людини на природу («екологічний слід»), тривалість життя і задоволеність життям. Головне завдання даного показника – відобразити «реальний» добробут особистості в середовищі її проживання.

Також доцільно зазначити, що в процесі адаптації до життя в чужій країні, окрім загальної задоволеності життям на психологічному рівні, важливого значення набуває емоційна стабільність мігранта, яка отримується під час його перебування за кордоном. Вона виявляється в тому, що людина не відчуває негативних емоцій від такого перебування, тому у неї не виникає бажання покинути країну – у нашому випадку – покинути навчання та повернутися додому. Тому дану психологічну умову також вважаємо за доцільне ураховувати під час визначення успішності адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО.

Таким чином, з урахуванням проведеного критичного аналізу наукових праць щодо сутності та чинників забезпечення успішної адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО, у т. ч. з урахуванням міграційних процесів та необхідності навчання у закордонних ЗВО, нами пропонується ураховувати основні два чинники такої адаптації: за-

гальноадаптаційний та міграційний. Психологічні умови, які, на нашу думку, необхідні для успішної адаптації під впливом кожного з наведених чинників, репрезентовані нами на рис. 1.

Рис. 1. Логіко-діагностична модель формування психологічних умов адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО (авторський підхід)

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Таким чином, на успішність адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО впливають такі ключові чинники – загальноадаптаційний (пов'язаний із основними проблемами навчального характеру, що виникають у студентів при вступі на перший курс та психічному переосмисленні нових умов навчання) і міграційний (додатково накладається на тих студентів, які вступають до закордонних ЗВО, та поряд з новими навчальними умовами вимушені також адаптуватися до нових соціальних умов проживання в іншій країні). При цьому основними психологічними умовами нами вважаються: у розрізі загальноадаптаційного чинника – адаптивність, стресостійкість, керованість, у розрізі міграційного чинника – задоволеність життям та емоційна стабільність.

Перспективою подальших досліджень визначено розробку методичного інструментарію дослідження рівнів адаптації студентів до навчання у закордонних ЗВО у розрізі сформованих психологічних умов.

Список використаних джерел

Вощевська, О.В. (2021). Взаємозв'язок особистісних якостей викладача і ефективності засвоєння навчального матеріалу студентами. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 1 (21), 8–16. DOI: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-1

Іщук, Н., Лесовий, В. (2013). Проблеми адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*, 4 (I), 39–43.

Левківська, Г.П., Сорочинська, В.С., Штифурак, В.С. (2000) Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти. Київ: Либідь.

Майданік, І.П. (2021) Часові аспекти якості життя у дослідженнях міжнародної міграції. *Демографія та соціальна економіка*, 3(45), 64–81. DOI: 10.15407/dse2021.03.064

Мельничук, М.Г. (2016) Психосоціальна адаптація як необхідна умова пристосування до нових умов існування. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*, 53, 126–134.

Петрук, В.А., Ляховченко, Н.В. (2013) До питання адаптації першокурсників у ВНЗ. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*, 108. 1. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_7

Пустовар, Н.В., Лапшина, І.А. (2012). Міграція – щасливий погляд на життя. *Науковий вісник НЛТУ України*, 22.6, 398–403.

References

Ishchuk, N., Liesovyi, V. *Problemy adaptatsii studentiv-pershokursnykiv do navchannia u VNZ*. [Problems of first-year students' adaptation to studies in HEI]. *Scientific Notes. Series: Problems of The Methodology of Physics, Mathematics and Technology Education*, 2013, no. 4(I), pp. 39–43.

Levkivska, H.P., Sorochynska, V.S., Shtyfurak, V.S. (2000) *Adaptatsiia pershokursnykiv v umovakh vyshchoho zakladu osvity* [Problems of adaptation of first-year students to university studies]. Kyiv, Lebid, 102 p.

Maidanik, I.P. Quality of life temporal aspects in international migration studies. *Demography and social economy*, 2021, no. 3 (45), pp. 64–81. doi: 10.15407/dse2021.03.064 (In Ukrainian).

Melnychuk, M.H. Psychosocial adaptation as a necessary condition for adaptation to new terms of existence. *Bulletin of H.S. Skovoroda KhnPU "Psychology"*, 2016, no. 53, pp. 126–134. (In Ukrainian).

Petruk, V.A., Liakhovchenko, N.V. *Do pytannia adaptatsii pershokursnykiv u VNZ* [On the issue of adaptation of first-year students in HEI]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky* [Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Pedagogical sciences], 2013, no. 108.1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_7 (Accessed 5 March 2023).

Pustovar, N.V., Lapshina, I.A. Migration – happy outlook on life. *Scientific bulletin of NLTU*, 2012, no. 22.6, pp. 398-403. (In Ukrainian).

Voshchevska, O. Interinfluence of teacher's personal qualiities and the efficiency of mastering learning material by students. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 2021, no. 1 (21), pp. 8–164. DOI: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-1 (In Ukrainian).

PSYCHOLOGICAL CONDITIONS OF STUDENTS' ADAPTATION TO EDUCATION IN FOREIGN HIGH EDUCATION INSTITUTIONS

Voshkolup Hanna, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work, Alfred Nobel University

E-mail: sofiavoshkolup@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5255-1993

DOI: 10.32342/2522-4115-2023-1-25-15

Keywords: adaptation, students, freshmen, study conditions, higher education institutions, foreign higher education institutions.

The article is devoted to the problem of substantiating the psychological conditions of students' adaptation to the conditions of study in foreign higher education institutions. The purpose of the article is to substantiate the psychological conditions for ensuring successful adaptation of students to study in foreign higher education institutions. The tasks of the article are defined as: elucidating the essence of the concept of "adaptation" in scientific psychological research; determination of psychological features of first-year students' adaptation to study at higher education institutions; substantiation of the factors of successful adaptation of students to study at foreign higher education institutions; substantiation of the psychological conditions of such adaptation within the limits of each of the specified factors. To achieve the goal, the following methods were used: literary analysis, generalization, comparison, systematization, etc.

The article contains the following research results. Researching the theoretical foundations of the essence of the concept of "adaptation", it was found out that from a psychological point of view, the term "adaptation" (Latin adaptation - "adjustment", "adjustment") was first proposed in 1865 by the German physiologist G. Aubert and was initially more widespread in the medical and biological literature. Critical analysis of approaches to defining the essence of the concept of "adaptation" by various researchers was carried out. It has been defined that the psychological aspect of the "adaptation" category is much broader than in the biological and medical sciences. This is achieved thanks to the social task that psychology sets for adaptation (the need for an individual to adapt to a new social environment) and the importance of various types of activity for the implementation of this task. It is emphasized that the concept of "adaptation" is currently one of the key concepts in personality psychology in the direction of research into the conditions that ensure the possibility of its existence in the changing conditions of the surrounding environment. At the same time, such a process can take place during the entire life of an individual, since from time to time they have to adapt to various situations that appear in the environment of their life activities. Accordingly, the researchers call "man-nature" or "man-society" the main subjects of adaptation. At the same time, human adaptation to natural conditions is beyond the scope of this study. Therefore, we focus on human adaptation to society. It has been established that the adaptation of first-year students to the conditions of study at higher education institutions depends on many factors, but the most influential ones are personal: the qualities of a person's character, their motives and aspirations, and the degree of realization of an active position as an indicator of successful full adaptation. In addition, from a psychological point of view, the process of adaptation of first-year students to study is realized under the condition of their active position, when they are aware of their social status and the new role behaviour inherent in it and, already on the basis of this understanding, realize their individual capabilities while solving general educational and professional problems and tasks. In such conditions, there is a more successful interaction with the new team and a detailed familiarization with the new duties; perception through oneself of stereotypes of behaviour in this educational environment; more complete adaptation to such an environment (assimilation) and, as the ultimate goal, identification of one's personal interests with collective ones. In addition to the purely adaptation issues of the transition of the learning process from school to higher education, it is suggested to consider and take into account the migration factor of such adaptation in order to more comprehensively define its psychological conditions. Taking into account the critical analysis of scientific works on the essence and factors of ensuring the successful adaptation of first-year students to study at higher education institutions, including taking into account migration processes and the need to study in foreign higher education institutions, we suggest taking into account the main two factors of such adaptation: general adaptation (related to the main problems of an educational nature that arise in students when starting the first year of study and mental rethinking of new study conditions) and migration (in addition is imposed on those students who enter foreign higher education institutions and, along with new educational conditions, are also forced to adapt to new social conditions of living in another country). At the same time, we consider the main psychological conditions to be: in terms of the general adaptation factor – adaptability, stress resistance, manageability, in terms of the migration factor – satisfaction with life and emotional stability.

Одержано 27.01.2023.